

keblei közé, a fizetett szerelem szappanbúví alkovjaiban, lehet frivol is. Ez a frivolitás azonban — sajnos — a történelem lereagálása. Az író világosan megmondja: „Azóta a bukás mindkettőnk sorsában állandó és következetes...”, megbuktam mint magyar, mert nem tudtam a feudális és kapitalista érdekeknek megfelelő szellemben hazafi lenni. Megbuktam mint zsidó, mert nem tudtam értékelni a zsidóban az elfogultságot, a konzervativizmust, a klerikalizmust, az előítéleteket, a szellemi lustaságot, a skrupulustalanságot, amit a nemzsidókban gyűlöltem. Nem tudtam zsidóvá, cionistává lenni politikai értelemben sem — mert hazám Európa. Viszont megbuktam mint európai is, mert Európa nagyobbik fele megtagadta és meggyalázta az európai hagyományokat. Megbuktam mint világpolgár, mert a világon alig van hely a polgár számára, aki békésen és civilizáltan akar élni. Megbuktam mint humanista, mert rá kellett jönni, hogy senki sem védtelenebb, mint aki emberséges akar maradni mindenáron s az emberiség eszméit és intézményeit sem lehet másképp megvédeni és fenntartani mint — szükség esetén — ember-telen eszközökkel...“ Amilyen pontosak a könyv szociológiai helyzetelemzések, s amilyen biztos a társadalmi háttérrel kirajzoló kép, ugyanolyan tiszta és őszinte az előbbi vallomás. S ha a vallomást megelőző sorok a hadüzenet idejébeli magyar napokat, úgy a vallomást bezáró mondat a mai magyar mindennapokat világítják át: „behuzott nyakkal tehetetlenül s már a védekezés ösztöne nélkül várom az új villámcsapást.“ Ebben az ájultságban szembetűnő a stílus s mi nem is akarunk többet látni benne stílusnál; a régi, mindig érzelmes, mindig indulatoktól dult Zsolt stílárís életérzését, amellyel viszont élesen ellentmond a mai publicista Zsoltnak ebből a könyvből is kisugárzó férfiassága. (G. G.)

SZENTMIKLÓSY LAJOS: A MAGYAR AGRÁRKÉRDÉSHEZ

(Gondolat Könyvtár, Budapest, 1937)

Legújabbán a magyar olvasóközönség széles rétegei elé került új magyar szociográfiai irodalom divatossá tette a társadalomtudományi nézést, a társadalomtudományi megfogalmazást, általában a társadalomtudományi gondolkodást. Ez a gondolkodás elvitte széles rétegek elé az élő társadalom tényeinek ismeretét. Amennyire öröndetes ennek a megállapítása, annyi aggály tehető szövé. Hovatovább halaszthatatlan a divatos társadalomtudományi gondolkodás bírálata. A divatossá lett társadalomtudományi gondolkodás igen sokszor tudománytalan. Szemlélete forrása számos esetben valami mithikus radikalizmus, igen sok fogalma — tudományos értelemben — egyenesen ellenőrizetlen. Nem az a veszély, hogy egy tudomány a széles körök elé vite a kikerülhetetlen népszerűsödés áldozata lesz, hanem hogy a divatos szociográfiai hullám mind több olyan fogalommal dolgozik, amely a magyar megújódási szükség élményének kinlódásai közt minden verifikáció nélkül fogant. Természetesen ismerjük a mentségeket. Tudjuk, hogy ezt az új társadalomtudományi kultuszt elsősorban nem a tudomány, hanem az élet fakasztotta. Ez is az igazi út. A megismerést mindig a valóság kényszeríti ki. Viszont a tudományosan ellenőrző értelem dolga, hogy a valóság diktálta tények minden vonatkozású összefüggését tisztázza, különben a valóság az ellenőrizetlen szubjektív fogalmak, szintézisek hüvelyébe szorul. Ezért időszerű, ha az élmény-szociográfia kultusza korában éber az élmények-feletti, az összes lehetséges társadalomtörténeti tények összefüggését néző és elemző társadalomtudományi gondolkodás. Ma külön feladatot tölt be az olyan publikáció, mint Szentmiklósy Lajos tanulmánya, mely anélkül, hogy az előbb érintett helyzet-

felismerésre utalna, a kutató helyes ösztönével a magyar mezőgazdálkodást illetően a divatos reformszociológusok pár népszerűvé lett gondolatát, fogalmát, összefüggés-értelmezését veszi bírálat alá. Fetisekké lett, kétségbevonhatatlan igazságoknak vélt, megkövesedett szemléleteket és fogalmakat oldja így fel. Tisztázza pl. a mai magyar birtokelosztás s osztálytagozódás kérdéseit, felszabadítva a helyes értelmet a forgalomban levő statisztikák bonyolultságaiból. Olyan legendákat meztelenít valódi értelmükre, mint amilyen pl. a birtokrendszer és a munkaintenzitás viszonyának kérdésében úgy az uri-polgári nagybirtokrendszer, mint a kispolgári-paraszti kisbirtokrendszer hívei között uralkodik. A birtokrendszer és a mezőgazdasági népsűrűség kérdése, vagy a birtokrendszer és a természetes népszaporodás, a mezőgazdasági túlnépesedés és az ipari fejlődés Szentmiklósy Lajos számára mind olyan alapvető fogalompárok, amelyek kölcsönhatásának helyes kivizsgálása épp az új társadalomtudományi gondolkodás miatt is halaszthatatlan. A valóban tudományos szociológiai gondolkodásnak ilyen pretenziók nélkül föllépő, komoly igényt kielégítő dolgozata alig akad legújabb szociológiai irodalmunkban. Az a szerénység, amivel olyan vizsgálódását, mint pl. a magyarországi mezőgazdasági népesség osztályszerkezetének megállapítása, egy jegyzetbe teszi, a tanulmány tudománypáthozát helyezi a legelőnyösebb világitásba. (G. G.)

VASARHELYI Z. EMIL: ERDELYI MŰVÉSZEK Erdélyi Szépmíves Céh. 1937.

Ez a ma élő erdélyi magyar képzőművészekről szóló tanulmány-sorozat első kísérlet az erdélyi magyar képzőművészeti törekvések értékének felmérésére. Addig is, míg a könyv bírálatára visszatérünk, bemutatjuk olvasóinknak a könyv bevezető tanulmányának jól átgondolt következő sorait.

Ha életnek egy szervezet működését, vagy bárcsak tétlen létét tekintem, Erdélyben képzőművészeti életről nem beszélhetünk. Alkotó egyesek tömege létezik csak. Működésükről a statisztika ijesztő adatokban számol be. Riasztó példaként iktatom ide Kolozsvár művészeinek megoszlását.

	magyar		szász		román	
88 képzőművész közül	57	63%	1	0.9%	30	36.1%
Rajztanár	11	19.3%	—	—	5	16.7%
szabott fizetésű rajzoló	5	8.5%	1	—	2	6.7%
szabott fizetésű egyéb foglalk.	3	5.3%	—	—	4	12.4%
eltartott (családtag)	11	19.2%	—	—	5	16.5%
kizárólag művészetből él	27	47.7%	—	—	14	47.7%

A helyzet azonos Erdély minden nagyobb magyarlakta városában. Nagybánya helyzetét súlyosbítja valamennyire a Szabadiskola s Temesvárt az ott székelő Képzőművészeti Főiskola.

Kolozsvárt átlag ezer emberre jut egy képzőművész. (Képzőművészek tekintem a festőket, szobrászokat és grafikusokat, nem tekintem annak az ipari képzéshez fűzött művészi munkák végzőit, mint kőrajzolókat, butorfaragókat, fényképészeti segédmunkásokat. A táblázatban helyet kaptak mindazok, kik kiállításon vagy nyilvánosság előtt műveikkel szerepeltek, akik hivatásszerűen élnek művészeti munkájukból és azok a nem kolozsvári lakos képzőművészek, kiknek Kolozsvár a fő- és állandó piacuk.) A *tulzaporodás* kétségtelen. Ezt a jelenséget részben általános okok határozzák meg: A rajzban való önkifejtés, akárcsak az írásban való, egyre nagyobb tömegeket hódít meg (zenében ezt a nekigyüremlést